

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI
ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSİ
UZUN TEZİ

“ ÇAMURLAŞAN DÜNYA ”

Kılavuz Öğretmen : Fatma UĞUR

Öğrencinin Adı : Seren Irmak

Soyadı : BİLGE

Numarası : D1129022

Ödevin Sözcük Sayısı: 3319

Araştırma Konusu: Selim İleri romanlarında yozlaşan değer yargılarının incelenmesi.

ÖZ (ABSTRACT):

Uluslararası Bakalorya programı A1 Türk Dili ve Edebiyatı dersi kapsamında hazırlanmış olan bu uzun tez çalışmasında Selim İleri'nin Pastırma Yazı adlı öykü kitabından; *Hicran Yarası*, *Müsamere*, *Pastırma Yazı* ve *Hayatımın Romanı* adlı öyküler yozlaşan değer yargılarının işlenişi çerçevesinde incelenecektir. Çalışmanın giriş bölümünde yapıtın yazıldığı dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik durumundan bahsedilmiştir. Türk gelenek ve göreneklerinin neden bu denli yozlaştığı, Avrupa Devletlerine niçin bu kadar özenildiğine değinilmiştir. Tez üç ana bölüme ayrılmış ve bu bölümler alt başlıklarla detaylandırılmıştır. Tezin ilk bölümünde öyküler hakkında genel bilgiler verilmiştir. Tezin ikinci bölümünde öyküler arasında benzeşen yönler ayrıntılı incelenmiştir. Bu bölümün alt başlıklarında ise yabancılaşma, zengin ve fakir kesim arasındaki ayırım ve zengin kesimin yaşadığı uçuk ilişkiler değerlendirilmiştir. Tezin son bölümünde ise öyküler arasında değer yargıları bakımından ayrılan yönler üzerinde durulmuştur. Düzenin içinde olup diğerlerinden farklı olanlar, düzenin dışında olup düzenin içinde kaybolanlar ve düzenin dışında yaşayanların düştüğü yalnızlık alt başlıklar olarak incelenmiştir. Öne sürülen fikirler ve yapılan yorumlar alıntılarla desteklenmiştir. Tezin sonuç bölümünde Selim İleri'nin kullandığı teknikler ve karakterlerin durumları incelenmiştir. İleri'nin yapıtının ölümsüzlüğüne değinilerek çalışma sonlandırılmıştır.

(173 Sözcük)

İÇİNDEKİLER

SAYFA

1. Giriş.....	3
2. Öykülere Genel Bakış.....	4
3. Öyküler Arasında Değer Yargıları Bakımından Benzeşen Yönler	
3.1. Yabancılaşma.....	8
3.2. Zengin ve Fakir Kesim Arasındaki Ayrım.....	10
3.3. Zengin Kesimin Uçuk İlişkileri.....	13
4. Öyküler Arasında Değer Yargıları Bakımından Ayrılan Yönler	
4.1. Düzenin İçinde Olup Diğerlerinden Farklı Olanlar.....	16
4.2. Düzenin Dışında Olup Düzenin İçinde Kaybolanlar.....	17
4.3. Düzenin Dışında Yaşayanların Düştüğü Yalnızlık.....	18
5. Sonuç.....	18
6. Kaynakça.....	21

1)Giriş

1900'lerden itibaren Osmanlı Devleti'nin; siyasi, askeri ve ekonomik açıdan Avrupa Devletleri'nin gerisinde kalması üzerine; üst düzey devlet yöneticileri Devletin dağılmasını geciktirmek amacıyla bazı gençleri bilim ve teknik gelişmeleri öğrenmesi için Avrupa'ya göndermiştir. Uzun süre Avrupa'da yaşayan gençler Avrupa kültürüne hayran kalmışlardır. Bu dönemde başlayan Fransız özentiliği uzun süre devam etmiştir. Örneğin; evin küçük çocuğuna Fransız mürebbiye tutulması yada Fransız kadınların giydiği elbiselerin kullanılması gibi. Bu dönemde ortaya çıkan yapıtların neredeyse tamamında Fransız özentiliğine yer verilmiştir.

Türk örf ve adetlerini unutup bir Avrupalı gibi yaşamaya çalışan insanlar; 600 yıllık Osmanlı Kültürünün ve yabancısı oldukları Avrupa Kültürünün arasında kalmışlardır. Bu nedenler, o dönemde pek çok insan toplum tarafından dışlanmış ya da hiç bir yere ait olmadığı için yalnızlaşmıştır.

1949 doğumlu Selim İleri; kendi doğumundan 20 veya 30 yıl önce yaşanan ve hala da devam etmekte olan batı özentiliğinin etkilerini gözlemlemiştir. Gözlemlediklerini, o dönemde kullanılan ağdalı ve yabancı kelimelerle süsleyerek yapıtlarına gerçeklik katmış ve okuyucunun o dönemi hissetmesine olanak sağlamıştır.

“Hüzünlü, amansız bir şeyler anlatmak istiyorum: dile getireceklerimin öyle yaşandığını sanıyorum çünkü (üstelik yanı başımda, gözümüzün önünde).İçe akıtılmış gözyaşları, sayrıl bir içlilik, karmaşık ruh süreçleri, yürekte gizli tutulmuş

uçsuz bucaksız bekleyişler, nefret ve ö; kim bilir kaç kez yinelenmiş intihar girişimleri...bunlar işte...” (İleri Kötülük)

Selim İleri'nin o dönemleri anlatan en güzel yapıtlarından birisi de “Pastırma Yazı”dır. Bütün öyküler baş kahramanın ağzından anlatılmıştır. Çoğunda da bu anlatıcılar kendi şartlanmışlıklarının oluşturduğu gülünç değer yargılarıyla dünyaya bakmışlardır. Bu alışmada Selim İleri'nin “Pastırma Yazı” adlı öykü kitabından; “Hicran Yarası”, “Müsamere”, “Pastırma Yazı” ve “Hayatımın Romanı” adlı öykülerde işlenen “yozlaşan değer yargıları” incelenecektir.

2) Öykülere Genel Bakış

Selim İleri 'Hicran Yarası' adlı öyküsünde Leyla adlı genç kızın güncesinde yaşanan aşk anlatılır. Leyla, ismini vermediği bahriye zabıtına karşılıksız aşk besler. Aşkını herkese anlatır, çare bulmaya çalışır ancak kimse derdine çare bulamaz. Hikayenin ilerleyen bölümlerin de bahriyeli gencin Leyla'ya karşı boş olmadığı anlaşılır; ancak Leyla'nın yakınlarından aldığı tepkiler ve çevresinde yaşanan olaylarla genç kızın saf duyguları arasında bir tezat vardır.

'Hamdune abla kıs kıs güldi, söyleyince ben. 'Kızlığına hanel gelmeden, oynaş, kudurt onu" dedi Bu ince görünüşli kadının böylesi davranışları olacağını, kaba saba sırtımı sıvazlayacağını, manalı manalı oramı buramı sıkıştıracağını hiç düşünememişdim.' (İleri, Pastırma Yazı, 16).

Leyla Hamdune hanıma güvenip ona sırrını vermiştir; ancak kadının ince görünüşü altındaki kaba saba tavırları Leyla'yı ürkütmüştür. Öykünün sonlarına doğru genç bahriye zabiti ve Leyla evlenmeye karar vermiştir; ancak genç zabitin ölmesiyle birlikte Leyla'nın hayatı altüst olur ve geçirdiği güzel günler sona erer .

'Babam iflası, alacaklının bana talip çıkışı, annemin yalvarışları.. Hiçbir şey düşünmeden, kaskatı, taş gibi...Hazırlanan ilkbaharın sarmaş dolaş papatyalarıyla bezenen bu gelin tacı benim kefen gelinliğimde ölü yüzümü örtecek duvara serpilmiş bir iki alçakgönüllü yalnızlık demetinden başka ne ki.' (İleri, Pastırma Yazı, 23).

'Müsamere' adlı öykü 11 yaşındaki Turgay'ın yoksul işçi ve memur sınıfını tanıması amacıyla, ailesi tarafından taş mektebe gönderilmesini konu alır. Zengin çocuğu olan Turgay'ın diğer arkadaşlarını hor görmesi, onları parasıyla ezmesi ve küçük düşürmesi, o dönemde yaşanan sınıf farkının göstergesidir. Çocuğun davranışlarının kaynağı ailesidir. Büyükkannenin yorumu ailenin çocuğa gösterdiği ahlaki kanıtlar. *'Allah'ın acımadığına sen nasıl acısın, Allah yaratmış onu öyle yoksul.'* (İleri, Pastırma Yazı, 31) Sınıf farkı kavramının çocuk yaşta öğretildiği ve bu yüzden Turgay'ın yoksul çocuklardan nefret etmesi bu dönemlerde başlar.

' Zafer de anlattı sonra, ben köşede dinliyordum.O iyi biliyor,bir tek o gelip gördü evi. Buradakini bütün erkek çocukları biliyor. Yaşar'dan başka. Halam Amerika'dan oyuncak trenimi getirince her gün sırayla arkadaşları çağırdım. En önce sevdiklerimi. Yoksulları en sona bıraktım, kıskançlıklarından çatlasınlar diye.' (İleri, Pastırma Yazı, 29).

Turgay'ın piyeslerde hep en iyi rolü alıp, öğretmenler tarafından kayrılması, çok olağan bir olaymış gibi karşılanır. Aslında bu olaylar çarpık düzenin doğal karşılanan gerçeğidir.

'Pastırma Yazı'; fakir bir Anadolu gencinin sevgilisinin zengin ailesiyle yaşamaya başlamasıyla; kaybettiği değer yargıları, bozulan kişiliği ve yaşadığı bunalımı anlatan bir öyküdür. Bursa'da yetişen Faruk İstanbul'a okumak için gelmiş bir sosyalisttir. Sınıf farkının anlamsızlığını, herkesin eşit olması gerektiğini savunurken zengin sevgilisinin evine yerleşmesiyle tüm düşünceleri altüst olur. Sevgilisi Elif'in, babası Atıf Beyin yanında onun hoşlandığı gibi konuşurken, arkadaşlarının yanında eski Faruk olur.

"Rasim'leyken ben de, Elif de batsın bu soysuz eğitim düzeni diyorduk. Rasim haklı, kararmış gözüm. Her şeyin bilincindeyim açıkçası, iki yüzlü oynadığımın sözgelimi, Atıf Bey'in gözüne girmekten hoşlanıyorum, kibar salonlarda koruduğu bir taşralı olarak tanıtıyordu beni." (İleri, Pastırma Yazı, 48)

Aslında Elif'e göre; *"Bu evde oturup yaşamak, yiyip içip sıçmak senin hakkın. Babamın sömürdüğü insanların öcünü alıyorsun sen!"* (İleri, Pastırma Yazı, 55). Elif de kendisi gibi sosyalisttir. Hem bu düzenin içinde hem bu düzenden rahatsızdır. Kendisi Elif'in dediği gibi öç almak için onlarla oturmuyordu; ancak kızın dedikleri işine geliyordu; çünkü Atıf Bey'in sofrasında oturabilmesine bir anlam veremiyordu. Hikayenin sonunda girdiği bataklığın farkına varır ve kendini bulmak için İstanbul'dan kaçır.

Selim İleri' nin yozlaşan değer yargılarını eleştiri amacıyla yazdığı en iyi öykü 'Hayatımın Romanı' adlı öyküdür. Frenk gibi yetiştirilmiş bir kadının İstanbul'a yerleştikten sonra başından geçen olayları anlatır. Cenan Hanım bir arkadaşının düğününde görüp beğendiği Ömer Tefvik Beyle evlenir; fakat Ömer Tefvik' in iktidarsız oluşu, kaynanası Eda Hanımın kendisi hakkında yaptığı dedikodular Cenan Hanımın hayatını zindana çevirir.

'Hakikat gün gibi ortadaydı. Zevcim, Beyoğlu cihanyandılarında kötü hastalık kapmıştı, iktidarını kaybetmişti. Belsoğukluğuna uğramış bir adamla her gece yatağımı paylaşmak. Zavallı şehbender Hilmi Efendi, sen kızına Parislerde bu herif için mi menaj okuttun?' (İleri, Pastırma Yazı, 105).

Ömer Tefvik, Cenan Hanım'ı aldatmaya devam etmesi üzerine Cenan Hanım komşusu Necip Bey ile evlenir. Necip Bey'den iki çocuğu olur. Necip Bey askere gidene kadar her şey yolundadır ancak Necip Bey askere gittikten sonra Cenan Hanım eski kocasının kardeşi Zübeyde' nin eşi olan Burhanettin Efendiye aşık olur ve Burhanettin Efendinin de kendisiyle birlikte Paris'e geleceğini düşünerek oraya gider. Amacı orada Burhanettin Efendi ile evlenmektir ancak Burhanettin Efendi bir bahane uydurarak Paris'e gelemeyeceğini bildirir.

'Burhanettin Efendiden aldığım bir mektup yüzünden bugün odamda yapayalnız şırrak diye düşüp bayıldım. Vefasız adam, iki yüzlü riyakar! Bu çok kısa mektup ömrümün on senesini yedi en azından. Pis köpek! İki satırda Filibeli bir akrabasıyla evlenmek zorunda kaldığını, zira mali vaziyetlerinin harp yıllarında pek

kötülediğini, yalının ve şahane möblenin az kaldı satılacağını sizli bizli bir lisanla yazmış Burhanettin Efendi.’ (İleri, Pastırma Yazı, 146)

Cenan Hanım ailesini bırakıp Paris’e gitmekle çok büyük bir hata yaptığının farkına varır; ancak geri dönemeyeceği için hayatına devam eder ve Paris sosyetenin ünlü bir kontu ile evlenir. Yeni kocası yaşıl ve zengindir. Yaşlı kont öldükten sonra mirası Cenana Hanıma kalır. Tek başına kalan Cenana Hanım vatan hasretine dayanamayarak ülkesine geri döner.

3) Öyküler arasında değer yargıları bakımından benzeşen yönler

3.1) Yabancılaşma

Tüm öyküleri beraber incelediğimizde aralarında önemli benzerlikler olduğunu görürüz. Bu benzerliklerden biri; ana karakterlerin olaylara ya da kişilere yabancılaşmasıdır. ‘Hicran Yarası’ adlı öyküde Leyla bahriyeli sevgilisi öldükten sonra herkese yabancılaşmıştır.

”Aylardır açmadığım bu gizli deftere hatıraların en acısını da yazdıktan sonra kendimi ölümün koinına tereceğim. Meğer ölüm benim gibi yaşarken de sırrına vakıf olunan bir ağrıymış! Ölmedi o; ölen benim, o bana kitabe oldu. Ben öldüm, o bana türbedar oldu.” (İleri, Pastırma Yazı, 23)

Kendini dünya yaşamdan soyutlamış ve adeta bitkisel yaşama girmiştir. Ayrıca yakın dostlarının yaptığı yorumlar da Leyla'nın kanını dondurmuştur. "Kız, o olmaz ise bir başkası olur; üzüldüğün şey bu olsun." (İleri, Pastırma Yazı, 19)

'Müsamere' adlı öyküde hem fakir çocukların hem de öğretmenin para uğruna özlerini kaybetmeleri, benliklerini unutup, üst sınıf önünde küçülmeleri anlatılmaktadır.

"Annem geçen gün öğretmenime gümüş kül tablası armağan etti. Seksen liraya aldık Kapalıçarşı'dan. Annem her şey parayla bu dünyada dedi. Her kapıyı açar para dedi. Nesrin Gemiciye 2,5 lira verdim, donunu sıyırdı kızlar yüznumarasında." (İleri, Pastırma Yazı, 26)

Zengin sınıf her şeyi parayla satın alabileceğini düşünüp, umarsızca bir yaşam sürdürdüklerinden öz benliklerini kaybetmişlerdir. Ancak para uğruna ruhlarını satan büyükler yazarın asıl eleştirdiği kişilerdir.

"Üç gün konuk ettik öğretmenimi. Her gece başka bir odasında kaldı köşkün, kendisi öyle istedi. Annem bu kadın deli galiba dedi." (İleri, Pastırma Yazı, 27)

'Pastırma Yazı' öyküde; Faruk'un yaşadığı kişilik bunalımı sonucu oluşan yabancılaşma anlatılır. "Kimin doğru kimin eğri olduğunu bilmeden gidiyorum... Kendimin de." (İleri, Pastırma Yazı, 92) Faruk girdiği çevrenin ona göre olmadığı bildiği halde para, zevk, gösteriş ve rahat uğruna bu hayattan vazgeçemez. Ayrıca etrafındaki işgüzar insanların farkında olmadığı için de gitgide bataklığa

saplandığının farkına varamaz. Böylelikle kendine yabancılaşır ve çareyi kaçmakta bulur.”*İçten pazarlıklı, içten kararlı insanların kene gibi yapıştığını bana, sezemedim.*”(İleri, Pastırma Yazı, 48)

“Hayatımın Romanı” adlı öyküde 1940larda gelenek haline gelen yurt dışında okumak, insanları Anadolu’ya ve Anadolu halkına yabancılaştırmıştır.

”Yüksek aileler binde bir giderlerdi düğüne, kendileriyle bir ayar ailelerin düğününe dediğim. Bu avam hiç utanmaz, yüz­süz yüz­süz, davetli davetsiz giyinir kuşanır, beşik­te çocuğu, elinde bir tane burnunda sümüğü çıkmış, kalkıp gelirdi mesela ta Yenikapı’dan Boğaziçi’nin en uzak, en ücra bir köyüne.”(İleri, Pastırma Yazı, 94)

Cenan Hanımın özü Türk olmasına rağmen, kendini herkese Frenk gibi tanıtmaması, Frenk gibi davranması, özünden ne kadar uzaklaştığını gösterir okuyucuya. *”Biz Frenklerde el öpmek adet değildir.”*(İleri, Pastırma Yazı, 95). Cenan Hanımda oluşan bu yabancılaşma, Anadolu halkını hor görmesine onları küçümsemesine neden olacaktır.

3.2.Zengin ve Fakir Kesim Arasındaki Ayrım

Selim İleri’nin öykülerini ayrıntılı olarak incelersek; hemen hemen hepsinde, zengin sınıfın çok zengin, fakir sınıfın ise çok fakir olarak anlatıldığını görürüz.

“Müsamere” öyküsünde fakir ve zengin kesim arasındaki derin uçurum, okuyucuya açık bir şekilde hissettirilmektedir. Turgay’ın okulda yediği öğle yemeği, sınıfındaki tüm çocukları doyuracak niteliktedir.

“Açgözlü açgözlü bakıyorlar öğleyin yemek tasından çıkardığım söğüş ete, tavuğa. Bunların gözü hiç doymaz diyor annem, sakın acımaya, yemeğini onlara vermeye kalkma, bak öğretmenin gözlüyor, sonra karışmam. Onlar bir dilim ekmeğe reçel sürüp, kötü ayva reçeli ya da azıcık katık yerine kuru ekmeğe beyaz peynir, bunları yiyorlar. Ben eriğimi de yerim tuza batırıp. Canım isterse de kapıdaki lahmacuncudan lahmacun alırım...” (İleri, Pastırma Yazı, 31)

Turgay’ın ailesi bu kadar zengin olmasına rağmen, Turgay’a, fakir çocuklarla hiçbir şeyini paylaşmamasını hatta mümkünse pek çoğuyla konuşmamasını öğütler. Turgay ailesinden aldığı öğütlerle arkadaşlarına kötü davranırsa da öykünün sonunda içinde bulunduğu çarpık düzeni sorgulamadan edemez.

“Babam sınavlardan önce akşam yemeğine çağır sunun öğretmenini dedi anneme. Annem ayın sonunda müsamereye gelince çağıracak. Ben müsamere de başrolü oynuyorum, perilerle şeytanların dansında da varım, Bir Atatürk şiiri de okuycam.Cumhuriyet Bayramı’nda da ben konuştum. Çocuk ve Egemenlik Bayramı’nda bayrak taşıdım, efeydim. Öğretmenimiz müsamerede altın uçlu dolmakalem bana verecek, anneme söylemiş. Oysa aritmetiği pekiyi olan alacak demişti.” (İleri, Pastırma Yazı, 32)

Sınıflar arasındaki uçurumu ağır bir şekilde eleştiren başka bir öykü de “Pastırma Yazı”dır. Zenginlerin saf Anadolu çocukların kandırıp, kendi dengesiz yaşantılarına sürüklemesi ve gençlerin bu düzende savrulup gitmesi eleştirilir. O zamanki zengin gençlerin dönemin akımlarından etkilenecek halka inmeye çalışması, ancak gerek halkın cahilliği, gerekse içinde bulunulan ekonomik şartlardan dolayı, halkın istedikleri düzeye çıkamaması, zengin gençlerini kendi olağan yaşamlarına geri döndürür.

“’Usandım,’ dedi. ‘Cahil, bilgisiz halk. Sen istediğin kadar yaz çiz söyle. 50 lirayı gördü mü seçimlerde koşuyor Adalet Partisi’ne oy vermeye. Bu memlekette yaşanmaz ulan.’; ‘Bu memlekette yaşanmaz’ ‘eşşek gibi milletiz’ ‘bize eli kırbaçlı adamlar gerekli’, ‘bu memleket, bu millet adam olmaz’; Bağdat caddesinde sıra sıra kafeteryalarda, pastanelerde, akşamları piyasa yürümelerinde bunlar konuşulurdu günlük dedikodularla sarmaş dolaş.” (İleri, Pastırma Yazı, 64) .

Halkın cahilliği, bilgisizliği elit kesimle aradaki uçurumu daha da derinleştirir. Zenginlerin içine girme fırsatı bulan gençler; bu derin uçurumda kaybolup giderler. *“İçten pazarlık, içten kararlı insanların bana kene gibi yapıştığını sezemedim.” (İleri, Pastırma Yazı, 48)*

“Hayatımın Romani” adlı öyküde zengin ve fakir arasındaki uçurumdan pek söz edilmemiştir, ancak Cenani Hanımın kocası Necip Beyin savaşa gitmesi üzerine vesika ekmeğine talip olmaları ve Cenani Hanımın bu konu hakkındaki yorumu; Cenani Hanımın fakirlikten tiksindiğinin ve o dönemdeki fakirler ve zenginler arasında uçurum olduğunun kanıtıdır.

“Oh yarabbi. Ne acı. Herkes gibi vesika ekmeđi yememizden daha feci bir Őey dűŐünemezdim eskiden ve bu kűtű talih bana bunu da gűsterdi. Vesika ekmeđi yiyorum.Lakin vesika ekmeđine alıŐamadım, midem allak bullak. Sűpűrge tohumundan ekmek bu kadar olur. Beybabamın atları, kısrakları bile daha leziz samanla karın doyururlar idi. Bir dolu ađladım.” (İleri, Pastırma Yazı, 136)

3.3)Zengin kesimin uŐuk ilişkileri

Yukarıda da sűz edildiđi gibi űykűlerde zenginler ve fakirler arasındaki derin uŐurum gűze Őarpmaktadır. Buna bađlı olarak yada bunun sonucu olarak zenginler arasında ortaya Őıkan ortak bir sorunsal vardır ki oda iliŐkilerdeki Őarpıklıktır.

“Műsamere” adlı űykűde Turgay’ın ‘Okan ađbi’ olarak bahsettiđi; uzun boylu, yakıŐıklı, atletik vűcutlu bir adam vardır. Turgay Őocuk saflıđıyla ‘Okan ađbinin’ kim olduđunu aŐıklar.

“Okan ađbim gibi gűzel vűcutlu olmak istiyorum. Babamın kocaman gűbeđi var. Okan ađbi babam yokken geliyor eve .”(İleri, Pastırma Yazı, 28)

Annenin vurdumduymaz bir Őekilde aŐıđını eve getirmesi ve bu da yetmiyormuŐ gibi oğluyla tanıştırması bu kesimin ne kadar uŐlarda yaŐadıđını gűsterir okuyucuya.

“Pastırma Yazı” adlı öykü diğer öykülere göre bu konu üzerinde daha fazla durmuştur. Belki biraz abartılı; fakat tamimiyle gerçek olan bu öyküde zengin kesimin ilişkileri ağır bir şekilde eleştirilmektedir. Faruk, zengin ailenin içine girdikten sonra herkesin birbirlerinin yüzüne gülüp arkalarından konuştuklarına şahit olmuştur.

“Kırpiklerini görmüyor musun? Hem takma, hem de beceremiyor rimelden topak topak... Zayıflama ilacı alıyor, ama nafile; akşamları yediği havyar bir işçi ailesinin aylık kalorisi... O yüksek topuklar, o sivri burun ayakkabılar, gençliğini ilan edecek karı.” (İleri, Pastırma Yazı, 52)

Elif’in yengesi, Seval’in eşi Bülent’in gözünün içine bakarak diğer erkeklerle kırıştırması da çok garip gelmiştir Faruk’a, halbuki evde ondan başka hiç kimse bu durumu yadırgamaz. Hatta eşi Seval bu konu hakkında şakalar yaparak herkesi kahkahalarla güldürür.

“Kız koluma girerdi hiç utanmasız, göz kırpardı Elif’e,’ Elinden alacağım valla nişanlını.’ Bülent viskisinden başını kaldırırdı güç bela ‘ Alaturkalaşiyor bizim hanım iyice ’ derdi.”(İleri, Pastırma Yazı, 52).

Faruk aileye girmeden önce Elif tarafından uyarılmıştır:“*İçeri bahçeye girmeden ‘öğreneceksin’ demişti Elif. Kumar, oyun meraklısı manyak bir ana; seks ,cinsellik delisidir babam.*”(İleri, Pastırma Yazı, 50). Paranın getirdiği sorumsuzluk ve umarsızlık sapkınları da beraberinde getirir. Bu sapkınlıklardan Elif dışında kimsenin rahatsız olmaması durumun vahimliğini gözler önüne serer. Faruk’un şaşırıldığı diğer bir nokta ise Atif Beyin garsoniyerinin anahtarını Faruk’a uzatıp: “*Delikanlısın, canın*

karı çeker. ”demesidir; çünkü Faruk’un garsoniyere Elif ile gideceğini bilerek verir anahtarı.

Selim İleri’nin “Hayatımın romanı” adlı öyküsünde bir Frenk gibi yetişen Cenân Hanımın yozlaşmış ilişkilerinden söz edilir. Ömer Tevfik ile evliyken, kocasının onu aldatması üzerine Nedim Bey’e kaçması çok yadırganacak bir tutum değildir; ancak Nedim Bey cepheleyken onu Zübeyde’nin kocasıyla aldatması hiç kimse tarafında normal karşılanamayacak bir olaydır. Ayrıca o güne kadar öve öve bitiremediği kocası ve kayınvalidesini; Paris’e kaçtıktan sonra yerin dibine sokmaya çalışması Cenân Hanımdaki kişilik bozukluğunu gösterir.

“Evet bir valide olarak iki evladımı o sinameki babayla baston yutmuş kılıklı fazilet meraklısı cahil bir babaannenin eline bırakmamalıydım. Lakin aşkın gözü kör oluyor, aşk hiçbir şeyi görmedi ve ben bir kuş gibi uçarak Paris’e çocukluğumun bu sanat ve esatir şehrine kaçtım.” (İleri, Pastırma Yazı, 145).

Aynı şekilde çok sevdiği arkadaşı Zübeyde’nin ona haber vermeden İtalya’ya kaçmasına çok bozulur ve o güne kadar el üstünde tuttuğu arkadaşını yerden yere vurmaya başlar.

“Soysuz karı! Burhanettin Efendi gibi bir gencin hayatını da zehir etti. Pis kısır karı! Eda Hanım gibi bir valideden istediği kadar Madam Garos’un okulundan yetişsin, işte böyle bir kız çıkar. Boşuna büyüklerimiz anasına bak kızını al dememişler.” (İleri, Pastırma Yazı, 135-136)

4)Öyküler arasında değer yargıları bakımından ayrılan yönler

4.1)Düzenin içinde olup diğerlerinden farklı olanlar

“Hicran yarası” adlı öyküde, diğer tüm öykülerin ve karakterlerin aksine Leyla öykünün başından sonuna kadar saflığını ve temizliğini koruyabilmiş bir genç kızdır. Öykünün başında sevgilisine duyduğu saf ve temiz duyguları anı defterine yazar. Anı defterleri; insanların kendileriyle baş başa kaldıkları ve en yalın hallerinin görüldüğü yerlerdir. Bu nedenle Leyla’nın saf, temiz ve ince bir kız olduğu savunulabilir. Etrafındaki sıradan ve umarsız insanlardan etkilenmemiştir. Ancak sevgilisi öldükten sonra dik duruşu bozulmuş ve çarpık düzen içinde o da diğerleri gibi kaybolup gitmiştir.

“Yarın evleniyorum. Zalim dalgaların elimden aldığı taze ölüyi bir kış gecdikden sonra kara toprakda kendi kendine, ebedi ruh burkuntularına terkederek evleniyorum” (İleri, Pastırma Yazı, 23)

Selim İleri’nin “Müsamere” adlı öyküsünde Turgay’ın eski öğretmeni diğer öğretmenlerden ve müdürden farklı olarak Turgay’ı zengin diye kayırmamıştır.

“O kızın aile durumu da seninle yan yana oturmaya yeterli değil dedi.Öğretmenime söylemiş önce; Ben ayırmam öyle sizin gibi demiş eski öğretmenim; ama başöğretmenimiz annem gibi düşünüyor.” (İleri, Pastırma Yazı, 28).

Bu düzenin dışında olması gereken kurumlardan birinin eğitim kurumu olması gerekir; çünkü öğretmen çocuklara herkesin eşit olduğunu, herkesin kardeş olması gerektiğini anlatırken sırf yoksul kız kokuyor diye başka bir sınıfa gönderilmesi, öğretmenliğin ahlakına sığmaz. Ancak paranın gücü en eski, en dişli, en dirençli öğretmeni bile yola getirmesini bilir.

4.2)Düzenin Dışında Olup Düzenin İçinde Kaybolanlar

İleri'nin "Pastırma Yazı" adlı öyküsünde, fakir Bursalı gencin, zengin sevgilisi Elif'in ailesinin içine girdikten sonra yaşadığı kişilik bunalımını düzenin içinde kayboluşunun en iyi örneğidir. Sosyalist bir genç olan Faruk; insanların eşit olmasını, herkesin eşit koşullarda yaşaması gerektiğini savunur. Ancak yaşadığı çevre, gezdiği insanlar ve sevgilisi bu düzenin bir parçasıdır. Bu nedendir ki, Faruk yaşadıklarında rahatsızlık duyar. Elif'in ailesiyle geçirdiği süre içinde kendi benliğini bulmaya çalışır, kendi iç çatışmalarında çoğu zaman kaybolur. Ailenin Faruk'a alışması ve herkese kendini sevdirmesi onun da bu düzene iyice alıştığının göstergesidir. İleriki zamanlarda alay ettiği, dalga geçtiği insanlardan birisi olduğunu fark etmesi üzerine gerçek Faruk'u bulmak için bu aileden uzaklaşır.

"Trene bineceğim bu akşam. Büyükdere'ye, caddeye ineceğim yokuştan. Dönüp bakmayacağım tepedeki çamlığa; önünden geçerken polis karakollu Yıldız parkına da.Parasını ödedim odamın. Tren kalabalıktır belki. Tanımadığımız insanlar, dolmuşta yanımıza oturduklarında ağız kokusundan iğreneceğim. Gene iğreneceğim, iğrenç olduğumdan." (İleri, Pastırma Yazı, 92)

4.3)Düzenin Dışında Yaşayanların Düştüğü Yalnızlık

“Hayatımın Romanı” adlı öyküde Cenan Hanım babasından, kocalarından, kayınvalidelerinden ve çocuklarında teker teker uzaklaştıktan sonra aşık olduğu Burhanettin Efendi uğruna Paris’e kaçar. Amacı Burhanettin Efendiyle mutlu bir yaşam sürmektir. Ancak Burhanettin Efendinin Paris’e gelmemesi üzerine hepten yalnız kalır. Yalnızlığın getirdiği bunalımla küçük bir otel odasında intihar etmeyi düşünür; ancak ‘ölmem, sakat kalırım’ korkusuyla intihara cesaret edemez ve yaşamına devam eder. Tekrar evlenir; ama zengin kocası ölünce yapayalnız kalır. Anavatani gibi sevdiği Paris bile ona yabancı gelmeye başlar. Türkiye’ye geri döner. Babasından ve son kocasından kalan para ile kendine yeni; fakat yalnız bir düzen kurar. Alışılmışın dışında farklı bir yaşam süren Cenan Hanımın sonu yalnızlık olmuştur.

“Param pulum olmasa, yerimden yurdumdan edilsem köpek gibi Darulaceze’ye atacaklar.”(İleri, Pastırma Yazı, 92).

5)Sonuç

Selim İleri’nin Pastırma Yazı adlı yapıtı; Türkiye’nin 1930-1950 yılları arasındaki siyasi, ekonomik ve sosyal yapısına ayna tutması nedeniyle çok önemli bir eserdir. Yapıtı; Cumhuriyet Dönemi’nde yaşanan Batı Özentiliği kavramını tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermiştir. Her anlamda Türkiye’nin ilerisinde olan Avrupa Devletlerinin yavaş yavaş, özümseyerek oturttukları gelenek ve göreneklerine; Türk toplumu birkaç yıl içinde ayak uydurmaya çalışmıştır.Yerine oturmayan kavramlar ve

sadece “sözde” kavranan terimler; Avrupa Devletlerinin uygar yaşantısına ayak uydurmak yerine, bocalama ve yozlaşmaya neden olmuştur. Selim İleri ülkede yaşanan bu çarpıklığı çok iyi gözlemlemiş ve yapıtlarına yansıtmıştır. İleri; dönemin en çok kullanılan yabancı kelimelerine yapıtında yer vermiş ve böylece okuyucunun ilgilisi çekmeyi başarmıştır.

Yapıtta, o dönemin sosyal yapısının üzerinde bu kadar çok durulmasını sonucu olarak, okuyucu o dönemde yaşayan insanlarla kendini karşılaştırma fırsatı bulmuştur. Yine o dönemin en önemli sorunlarından biri olan “para” yüzünden insanlar geçmişlerini unutup özylerini kaybetmişleridir. Parası olanın yanında bulunma isteği sahte dostlukların kurulmasına neden olmuştur. Para bittiği zaman giden sahte dostlar ise geride bıraktıklarının yalnızlaşmasına ve kendini herkesten soyutlamasına sebep olacaktır. Aynı sorunun devam ettiği günümüzde; Selim İleri bu konuyu ele alarak insanları aydınlatmaya çalışmıştır.

Selim İleri'nin oluşturduğu karakterlerin her an karşılaşılabileceğimiz insanlardan biri olması; okuyucunun yapıtında kendini bulmasını sağlamıştır. Karakterlerin abartıya kaçmayan gündelik konuşmaları, davranışları ve ruh halleriyle; Selim İleri benimsemekte zorlanılmayacak karakterler yaratmıştır. Çelişkileri, yalnızlıkları ve ikileleriyle bizden biri olan karakterlerle, her an içinde bulunabileceğimiz durumlar anlatılmıştır.

Bu çalışmada yozlaşan değer yargıları, para ve bunların sonucu olarak yalnızlıktan bahsedilmiştir. Tüm öykülerin ortak iletisinin; “toplumsal ve ahlaki değerlerin yozlaşması sonucu iletişim kopukluğunun olduğu” olduğu görülmüştür.

İletişim kopukluğundan doğan karmaşa ve başı boşluk insanları limandan limana sürüklemiş, hiçbir karakterin öykülerin sonunda mutlu olduklarına rastlanmamıştır.Selim İleri insanların içinde bulunduğu bu ortamları çok iyi gözlemlemiş ve öykülerine de çok doğal bir biçimde yansıtmıştır. Selim İleri'nin "Pastırma Yazı" adlı öykü kitabı Türk öykücülüğünde daha uzun yıllar iz bırakacak bir eserdir.

6) KAYNAKÇA

1. İleri, Selim. Pastırma Yazı. İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2007
2. www.edebiyatogretmeni.net/cumhuriyet_donemi.
3. tr.wikipedia.org/wiki/Cumhuriyet_Dönemi_Türk_Edebiyatı
4. tr.wikipedia.org/wiki/Osmanlı_Devleti